The image shows the cover of a practical handbook. The background is a photograph of a golf course. In the foreground, there is a field of tall, brown reeds. Three people are visible: one person in the center is looking down at something in their hands, another person is crouching next to them, and a third person with a blue backpack is standing to the right, looking towards the left. In the background, there is a green golf course with a yellow flag on a pole, and a line of bare trees under a grey sky.

PRAKTISK HANDBOK
FÖR UTVÄRDERING AV GOLFBANANS

MULTIFUNKTIONELLA POTENTIAL

Sterk

INLEDNING

Den här handboken är tänkt som ett verktyg vid en process där man utvärderar och visualiserar golfbanans multifunktionella potential.

Handboken visar resultat från STERF-projektet ”*Experience mapping and multifunctional golf course development - enhanced possibilities for increased and more varied use of golf courses*” (Caspersen, O.H. et al. (2014): Multifunctional Golf Courses. IGN Rapport, December 2014, Department of Geosciences and Natural Resource Management, University of Copenhagen, Frederiksberg). Den fullständiga rapporten finns att ladda ner på STERFs hemsida www.sterf.org

Projektets mål var att beskriva utvecklingen av en metod för att kartlägga och beskriva de rekreativa upplevelserna på en golfbana. Syftet var att skapa ett planeringsverktyg som kan bidra till en bredare användning av golfbanans marker och kringliggande landskap.

Danska Golfbundet och Danska Orienteringsförbundet har bidragit i detta projekt. Dessutom har man fått stöd från Danska Friluftsförbundet (Tips og Lottomidler).

Foto 1. Köpenhamns GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

INNEHÅLL

MULTIFUNKTIONALITET	4
Multifunktionalitet - varför?	
Golfspelare och multifunktionalitet	6
Dialog med medlemmar	
Allmänna åsikter om multifunktionalitet	
Riktlinjer för en medlemsenkät	
KARTLÄGGNINGSVRKYTG	8
Kartläggning av upplevelsevärden	
Kategori 1: Orörda miljöer	9
Kategori 2: Naturupplevelser	11
Kategori 3: Panoramautsikt	15
Kategori 4: Biologisk mångfald och landskap	17
Kategori 5: Kulturhistoria	19
Kategori 6: Aktivitet och utmaning	21
Kategori 7: Service och social samvaro	23
Kategori 8: Säkerhet	24
KARTLÄGGNINGSGUIDE	25
Processen i detalj	
Att utvärdera golfbanans multifunktionella potential	28
Exempel 1	
Exempel 2	
Exempel 3	
Säkerhet på banan	
LÄS MER	29

MULTIFUNKTIONALITET

Foto 2. Äventyrslopp på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

VARFÖR MULTIFUNKTIONALITET?

Begreppet multifunktionalitet i samband med golf är baserat på antagandet att golfbanan är mer än en plats för golfspel. Exempel på multifunktionalitet är ekosystemtjänster så som bevarande av den biologiska mångfalden, miljöskydd, bevarande av landskapsvärden eller rekreationstjänster för icke-golfare. Sociala värden kan vara relevanta t ex när det gäller att skapa en god relation mellan golfbanan och det lokala samhället. Med andra ord så finns det många fördelar för golfanläggningar att få en multifunktionell profil. Exempel på multifunktionalitet finns bland annat i en STERF handbok med titeln ”*Multifunktionella golfbanor - en outnyttjad resurs*”.

Ekonomi kan vara den främsta drivkraften för multifunktionalitet på golfbanan. En del av de ovan nämnda tjänsterna och värdena kan också hjälpa till att bidra ekonomiskt till anläggningen. Golfbranschen, speciellt golfanläggningar, har drabbats hårt av den ekonomiska krisen, och det finns en stark konkurrens mellan golfklubbar att locka spelare. Mycket kraft läggs på att identifiera vilka faktorer som bidrar till att locka golfare vid planering av en marknadsföringsstrategi. Dock har fokus i stort sett varit begränsat till

att locka kunder som redan spelar golf. För att göra golfbanorna attraktiva för människor som aldrig har spelat golf, kan begreppet ”multifunktionella golfbanor” vara användbart.

En multifunktionell golfbana erbjuder faciliteter som även attraherar icke-golfare till anläggningen. Förhoppningsvis kommer detta att så småningom väcka dessa kunders intresse även för golf, så att man kan locka dem att bli medlemmar i klubben.

Det finns tre olika typer av multifunktionalitet:

1. Flera funktioner på olika delar av marken.
2. Flera funktioner på samma markplätt, men vid olika tidpunkter.
3. Flera funktioner på samma markplätt, samtidigt.

Den traditionella uppfattningen är att en golfbana är ett isolerat grönområde där golfare (klubbmedlemmar och deras gäster) är de enda användarna. Man anser då att golfbanan är monofunktionell. Men golfbanor täcker rätt så stora arealer, som ofta är strategiskt belägna i landskapet. Markerna förknippas med landskaps- och miljövärden som är viktiga inte bara för golfspelare men även för samhället i stort.

Tillgängligheten till grönområden i städer har blivit viktigare eftersom man nu vet att gröna miljöer är till nytta för människors hälsa och välbefinnande. De viktigaste hälsoeffekterna av det gröna är minskad stress, förbättrad koncentrationsförmåga, snabbare återhämtning från sjukdom, ökat fysiskt välbefinnande hos äldre människor, och beteendemässiga förändringar som ger bättre humör och allmänt välbefinnande. Andra hälsofördelar är kopplade till fördelarna med fysisk aktivitet och sociala kontakter.

Det är ett välkänt faktum att golfanläggningar tillhandahåller dessa fysiska och psykiska hälsoeffekter för sina medlemmar. Den svenska allemansrätten är en unik inrättning som ger allmänheten tillgång till markerna på golfanläggningen och därmed får även icke medlemmar möjlighet att njuta av dess hälsofördelar. Golfen bidrar på detta vis till att förbättra hälsan hos samhället i stort.

På grund av de olika användargrupperna och aktiviteterna, har vissa golfbanor i Skandinavien utvecklats i en multifunktionell riktning, så att de tilltalar en bredare publik. Denna utveckling är fördelaktig både för anläggningen och det lokala samhället. Den multifunktionella användningen bidrar till en bättre förståelse för golfbanan i närområdet

samtidigt som klubben kan presentera anläggningen för potentiella medlemmar i ett bredare sammanhang. För de människor som besöker banan för rekreation, erbjuds ett välskött grönområde, ofta nära den egna bostaden, med faciliteter som restaurang, parkeringsplats och toaletter. Men för flera av dessa multifunktionella golfanläggningar har utvecklingen till stor del skett av en slump.

För att en golfanläggning ska kunna uppfattas som något annat än en golfbana kan multifunktionalitet ge den en ny image, som en aktiv och engagerad verksamhet i närområdet som involverar sig både med människor och miljö utanför dess egna gränser.

För att ge golfklubbar en systematisk metod för inventering kring multifunktionalitet och ett verktyg för att bedöma eventuella fördelar för anläggningen, har projektet utvecklat ett verktyg som gynnar både golfspelare, besökare och styrelse. Syftet är att säkerställa att den potential som finns på anläggningen utnyttjas på bästa sätt och utvecklas i samklang med kringliggande omgivningar.

Det finns tre huvudsakliga steg som måste beaktas i en multifunktionell process:

1. Diskussion om syftet kring att utveckla en multifunktionell strategi; t.ex., för att locka nya medlemmar, för att förbättra vår relation till det lokala samhället, etc.
2. Beskrivning av anläggningens potential med hjälp av kartläggningsverktyget. (beskrivs i denna handbok).
3. Diskussion med medlemmarna för att ta reda på vad de vill.

Foto 3. Golfare på greenen på håll 7, Viksjö GK, Sverige. Foto: Karin Schmidt.

Foto 4. Social samvaro på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

GOLFSPELARE OCH MULTIFUNKTIONALITET

Innan en golfklubb planerar för multifunktionella aktiviteter, är det viktigt att diskutera idéerna med medlemmarna för att få reda på deras inställning till multifunktionalitet. Medlemmarna måste formellt ge sitt godkännande för multifunktionella aktiviteter, annars riskerar klubben att förlora medlemmar. I dialogen med medlemmarna, är det viktigt att fokusera på den potential som multifunktionalitet ger anläggningen.

DIALOG MED MEDLEMMAR

Det finns olika metoder för att nå medlemmarna. Målet med kommunikationen avgör vilket sätt man använder. Om det är medlemmarnas inställning till en fråga som är målet, är en enkät eller workshop lämpliga metoder att använda. Vill man sprida information om de beslut som fattats kan klubbens hemsida eller ett medlemsmöte vara rätt forum.

Medlemsenkät

En enkät ger svar på frågor om vad medlemmarna tycker om de olika multifunktionella idéerna. Ett väl utformat

frågeformulär kan bidra med värdefull kunskap för vidare arbete. Undersökningen kan användas för att bedöma medlemmarnas övergripande inställning till några generella idéer om multifunktionalitet.

Workshop för medlemmar

Mötet kan användas för att brainstorma om multifunktionella aktiviteter. För att kunna hålla en workshop krävs dock att medlemmarna redan är bekanta med begreppet multifunktionalitet och har en positiv attityd till det.

Medlemsmöte

Dialog och diskussion är lämpliga när ni har några konkreta förslag och vill gå vidare med en implementering.

Information på hemsidan

Att publicera information på hemsidan under processens gång är alltid bra. Det ger medlemmarna en känsla av delaktighet.

ALLMÄNNA ÅSIKTER OM MULTIFUNKTIONALITET

Forskningsprojektet om "Experience Values" genomförde en enkätundersökning om multifunktionalitet bland medlemmar på sex golfklubbar i de nordiska länderna. Några av de allmänna slutsatser som framkom är värda att ta hänsyn till i en planeringsprocess:

- Klubbmedlemmarna uttryckte en mer positiv inställning till nya idéer när det gällde användandet av klubbhuset jämfört med nya aktiviteter som rörde golfbanan.
- Om multifunktionalitet planeras på banan, så anser man att vinteraktiviteter är mer positiva än sommaraktiviteter.
- De flesta golfspelare är positiva till nya verksamheter på banan när de inte är där och spelar golf (på kvällarna och under vintermånaderna).

RIKTLINJER FÖR EN MEDLEMSKÄT

En enkät lämpar sig när man vill testa om multifunktionalitet är något som passar medlemmarna, i de fall där klubben ännu inte har beslutat om vilken riktning man vill ta i frågan. Det finns ett antal gratis online-program för att skapa enkäter (t.ex. Survey Monkey, etc.).

Frågor

- Be om bakgrundsdata, såsom ålder, handicap, kön etc. Detta kan visa om respondenterna (de som svarar) utgör en majoritet av klubbmedlemmarna.
- Låt respondenterna uttrycka sina åsikter i fritext. Detta ger ytterligare information och bidrar till att nyansera svaren.

Foto 5. Vinteraktiviteter på Oppgard GK, Norge. Foto: Pål Melbye.

KARTLÄGGNINGSVERKTYG

Den här handboken introducerar ett kartläggningsverktyg för att hjälpa till att bedöma den multifunktionella potentialen på er golfanläggning. Verktöget bygger på en systematisk kartläggning av upplevelsevärden. Metoden har utvecklats så att det kan utföras i huvudsak av icke-specialister. Detta innebär att kartläggningen kan utföras av några utvalda frivilliga medlemmar. Specialistkunskaper kan man komplettera med vid behov.

Kartläggningen ger golfklubben en översikt över de potentiella och faktiska upplevelsevärden som finns på golfbanan och i dess omgivning. Den kan därför ligga till grund för en intern diskussion om genomförbarheten av vissa multifunktionella aktiviteter på anläggningen.

KARTLÄGGNING AV UPPLEVELSEVÄRDEN

Kartläggningen bygger på en inventering av rekreations- och upplevelsevärden och deras potential. För att skapa den nödvändiga överblicken för framtida planering och förvaltning delar denna relativt enkla metod in upplevelserna i olika kategorier, som sedan visas på detaljerade kartor över golfbanan. Kartorna kan ligga till grund för diskussioner och framtida utvecklingsplaner.

Varje upplevelsekategori definieras i termer av vanliga aktiviteter, omgivningar och förmodade upplevelser. Kartläggningen baseras på ett antal indikatorer för var och en av kategorierna. De representerar ett spektrum av flera anledningar till upplevelser kring friluftsliv och rekreation. Tillsammans representerar de åtta kategorierna en variation av upplevelser, från helt orörda miljöer till sådana som är väldigt påverkade av mänsklig verksamhet.

Följande åtta kategorier ska kartläggas:

- Kategori 1: Orörda miljöer
- Kategori 2: Naturupplevelser
- Kategori 3: Panoramautsikt
- Kategori 4: Biologisk mångfald och landskap
- Kategori 5: Kulturhistoria
- Kategori 6: Aktivitet och utmaning
- Kategori 7: Service och social samvaro
- Kategori 8: Säkerhet

En beskrivning och flera indikatorer finns för varje upplevelsevärde för att underlätta kartläggningen. Indikatorerna består av specifika element eller funktioner som bör finnas (eller saknas) för att beskriva den unika upplevelsen. För vissa upplevelser, krävs att det finns ett specifikt objekt på plats, medan andra upplevelser kräver avsaknad av något; exempelvis trafikbuller, det försämrar upplevelsen av orörd miljö. Vi har illustrerat kategorierna med ett flertal miljöbilder för att underlätta kartläggningen.

Foto 6. Exempel på kulturhistoria: En gammal stengärdesgård på Gräppås GK, Sverige. Foto: Karin Schmidt.

KATEGORI I

ORÖRDA MILJÖER

Denna kategori erbjuder möjligheten att uppleva en lugn, ostörd och orörd miljö. Buller får inte finnas för att denna upplevelse ska uppnås.

I ett multifunktionellt sammanhang kan dessa orörda områden vara av intresse för samhället eftersom den biologiska mångfalden (djur och växter) kan vara hög. Dessutom kan dessa områden vara viktiga för att locka människor att använda en stig eller vandringsled. Områden som kategoriseras som orörda miljöer tenderar att präglas av en lugn och fridfull omgivning.

Denna kategori delas in i två underkategorier: orörd skog och orörd kust.

ORÖRD SKOG

I dessa områden finns gammelskog, naturskog och skogskärr. Här finns oftast knotiga, vridna gamla träd och goda möjligheter att stöta på död ved och döende träd.

Indikatorer: Gamla träd (> 100 år), naturskog (inhemska arter, ingen skogsplantering), myrar och dammar. Här saknas buller och tekniska installationer (kraftledningar, vindkraftverk etc).

Foto 7. Orörd skog på Sydsjællands GK, Danmark. Alla träd är inhemska och växer vilt. Det enda underhåll som görs är att man röjer så att stigen hålls framkomlig. Foto: Ole H. Caspersen.

ORÖRD KUST

Kustområden där ingen reglering har skett. Här finns inga vågbrytare, byggnationer eller vallar.

Indikatorer: Orörda kust utan utsikt över bostads- eller industriområden. Här saknas buller och tekniska installationer (kraftledningar, vindkraftverk etc).

Foto 8. Orörd kustlinje i närheten av Nes GK, Island. Foto: Ole H. Caspersen.

Foto 9. Orörd kust vid The Glen Golf Course, Skottland. Foto: Karin Schmidt.

KATEGORI 2

NATURUPPLEVELSER

Denna kategori består av områden där besökaren kan få upplevelsen av en särskild naturtyp (habitat), fri från tillverkade föremål.

Kategorin delas in i fyra underkategorier: skog, parkupplevelse, gräsmark och äng.

SKOG

Upplevelsen av att vara i en skog omgiven av stora träd. På en golfbana, är besökaren mycket sällan helt omgiven av skog. Det vanligaste är att skogen bara delvis omsluter besökaren, men trots detta kan man få upplevelsen av att vara i en skog.

Indikatorer: Barr- eller lövträd, vildvuxen skog med undervegetation, minimibredd 25 meter. Här finns inga tekniska installationer, trafikerade vägar (trafikbuller).

Foto 10. Helsingörs GK, Danmark. Banan omges av naturliga skogsmarker. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 11. Kristianstads GK, Sverige. Banan omges av tallskog med undervegetation. Foto: Anne Mette D. Jensen.

PARKUPPLEVELSE

Öppen mark med skog, träd och buskage i mindre grupper, där skötseln är relativt intensiv på grund av betesdjur eller andra former av skötsel.

Indikatorer: Barr eller lövträd, odlad/skött skog med ansad undervegetation, buskage, minimibredd 25 meter. Här saknas tekniska installationer, trafikerade vägar (trafikbuller).

Foto 13. Parkupplevelse på Furesø GK, Danmark.
Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 14. Parkupplevelse på Örkelljunga GK, Sverige.
Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 12. Parkupplevelse på Sydsjællands GK, Danmark.
Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 15. Parkupplevelse på Kileen Golf Course, Irland. Foto: Karin Schmidt.

GRÄSMARK

Öppet område som täcks av gräs och / eller örter, ofta med några spridda träd i grupper eller ensamma träd.

Indikatorer: Arealer som är extensivt skötta, med gräs och / eller örter, spridda träd i grupper eller enskilda träd. Ingen skötsel annat än möjligtvis betande djur. Ingen våtmark. Här saknas även större sammanhängande grupper av träd, häckar och trafikerade vägar.

Foto 16. Rödsvingel på gräsmarker på Gyldensten GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 17. Gräsmarksarealer mellan fairways på Köpenhamns GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

ÄNG

Öppen gräsyta, extensivt skött.

Indikatorer: Öppen gräsyta med mycket få spridda grupper av träd, enstaka träd eller buskar. Marken är lämpad för betesdjur. Ofta nära våtmark eller tillfälliga våtmarker. Här saknas skog, sammanhängande buskage, häckar, livligt trafikerade vägar.

Foto 18. Äng med betande får på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 19. Äng med betande nötkreatur på Smørum GK, Danmark. Foto: Per Rasmussen.

Foto 20. Våtmarksäng på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

PANORAMAUTSIKT

Platser med god utsikt ger en känsla av stora vidder och frihet. Bergstoppar, öppna landskap, sjöar och havsstränder är exempel på sådana platser. Att turister / besökare uppskattar utsiktsplatser, sjöar och kuster är väl underbyggda fakta från forskning kring rekreation.

PANORAMAUTSIKT

Om man funderar på att anlägga en stig för allmänheten, i arbetet med multifunktionalitet, kan sevärdheter som dessa vara av intresse.

Indikatorer: Potential för utsiktsplats, utsikt över sammanhängande landskap, strandlinjer vid sjö eller hav. Här saknas iögonfallande tekniska installationer.

Foto 21. Utsikt över Nordsjö, Nordsjö GK, Norge. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 22. Panoramautsikt över havet och små öar vid Fåborg GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 23. Panoramavy vid Thingeyri GK, Island. Foto: Edwin Roald.

Foto 24 Panorama vid Smørum GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 25. Vackara vyer vid Kattegat från Kalundborg GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 26. Panorama över Lilla bält, Lillebælt GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 27. Panorama vy över Hornbæk GK, Danmark. Utsikt från 7:ans tee. Foto: Jens Peter Nielsen.

BIOLOGISK MÅNGFALD OCH LANDSKAP

I områden med hög biologisk mångfald, finns det goda möjligheter att komma nära och att upptäcka djur och växter. Naturhistoria kan kommuniceras på många vis men passar väl in i områden där landskap och geologiska former skapat något utöver det vanliga.

BIOLOGISK MÅNGFALD OCH LANDSKAP

Upplevelsen av ”biologisk mångfald” är komplex och expertkunskap och ytterligare information kan behövas för att till fullo förstå områden med en rik biologisk mångfald.

Indikatorer: Områden med hög (eller medpotential) biologisk mångfald, naturanpassad skötsel, inga gödslade eller besprutade områden. Här används varken gödningsmedel eller bekämpningsmedel.

Foto 28. En gammal trädstam som är på väg att ruttna innehåller en hög biologisk mångfald och specialiserade ekosystem. Smørum GK, Danmark. Foto: DGU.

Foto 29. Små bäckar med varierande flora, inklusive växter som lever i vatten, på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 30. En damm och torvmosse. Här växer bl a Kalla. Hornbæk GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 31. En damm byggd för hantering av dagvatten på Værløse GK, Danmark, kan med tiden bli en utmärkt livsmiljö för flora och fauna. Foto: Lulu Charlotte Harteg Jacobsen.

Foto 32. Dött träd på Skjoldenæsholm GK, Danmark. Det är en perfekt livsmiljö för många insekter och svampar. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 33. Gammalt stenröse på Skjoldenæsholm GK, Danmark. En utmärkt plats för smådjur och insekter att gömma sig. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 34. En större damm är ofta ett område med en hög biologisk mångfald. En mängd olika växter och djur kan hittas i vattnet och strandkanten. Gränna GK, Sverige. Foto: Karin Schmidt.

KULTURHISTORIA

Synliga kulturlämningar i landskapet stödjer våra upplevelser av kulturhistoria, liksom ett landskap med en lång historia. Denna upplevelsekategori gör att vi kan behålla kontakten med vårt kulturella arv och se spår av det förflutna.

Inom ramen för multifunktionalitet, kan kulturhistoria spela en viktig roll för det höga betyg som ”att njuta av landskapet” får när man tittar på det huvudsakliga motivet för rekreation i naturen. Att besöka forntida monument (t.ex. gravhögar och rösen) är sällan det huvudsakliga syftet med en naturupplevelse, men det kan vävas in i upplevelsen när man går på en stig eller vandringsled. Att synliggöra och lyfta fram landskapets natur- och kulturhistoria på golfbanan har i flera fall blivit ett marknadsföringsverktyg för golfanläggningen.

KULTURHISTORIA

Denna upplevelsekategori gör att vi kan behålla vårt arv och kontakten med vårt kulturella förflutna.

Indikatorer: Fysiska, kulturhistoriska inslag och områden. Hus, kyrkor, gravrösen, sten och jordvallar, historiska vägar. Här saknas moderna tekniska installationer.

Foto 35. Det gamla jaktlottet i hjortparken / Köpenhamns GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 36. Stenmur längs med skogsranden. Muren är mer än 100 år gammal. Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 37. Runristning på Viksjö GK, Sverige. Foto: Gert Straschewski.

Foto 38. Gammal historisk väg på Skjoldenæsholm GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 39. Det berömda 13:e hålet på West Links GK, Skottland, där greenen ligger bakom den gamla stenvuren. Foto: Karin Schmidt.

Foto 40. Lämningar av en gravhög på Korsør GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 41. Gammelt stenröse på Skjoldenæsholm GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

AKTIVITET OCH UTMANING

På dessa ytor utförs andra aktiviteter än golf. "Aktivitet och utmaning" omfattar ett brett fält av aktivitetsinriktade upplevelser i naturen, från hundpromenader till vandring, mountainbike och ridning. Denna karta används för att visualisera dessa icke-golfaktiviteter.

Områden där aktiviteter äger rum skall ritas in i kartan och den specifika aktiviteten anges.

AKTIVITET OCH UTMANING

Indikatorer: Stigar, löparspår, ridspår, mountainbike och vandringsleder, utomhusgym, möjlighet att paddla kanot / kajak, rodd, segling, bad, lägereld, fågeltorn, marina, naturskola, lekplats, minigolf, områden där andra aktiviteter än golf kan äga rum, etc

Foto 42. Hundpromenad på Köpenhamns GK, Danmark. Foto: DGU.

Foto 43. Skyttad gång-, cykel- och ridstig på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 44. Cykelled på Köpenhamns GK, Danmark. Foto: DGU.

Foto 45. Ridning på Köpenhamns GK, Danmark. Foto: DGU.

Foto 46. Promenadväg på Stockholms GK, Sverige.
Foto: SGF.

Foto 47. Häst och vagn ekipage på väg genom hjortparken / Köpenhamns GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

SERVICE OCH SOCIAL SAMVARO

Den här kategorin beskriver möjligheten att uppleva samvaro med familj och vänner. Det förknippas ofta med olika tjänster, information och hög tillgänglighet.

Om en golfklubb siktar på multifunktionalitet, kommer vissa aktiviteter att kräva särskild service såsom toaletter, picnicbord, soptunnor etc. Allmänhetens tillgänglighet kan öka på banan och dess närområde om dessa grundläggande faciliteter är på plats. Förekomsten av bra servicefunktioner gynnar social samvaro. Om man vill utveckla områden för aktivitet och samvaro kan kartläggning visa var dessa faciliteter behöver byggas.

SERVICE OCH SOCIAL SAMVARO

Indikatorer: Parkeringsplatser, bushållplats, informationstavlor och andra faciliteter som toaletter, bänkar, picnic-bord, soptunnor, lägereldsplats, fågeltorn, lekplats, restaurang, kiosk, camping, övernattningsmöjligheter.

Foto 48. Bänk och soptunna på håll 7, Hornbæk GK, Danmark. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 49. Restaurang på Hornbæk GK, Danmark. Restaurangen erbjuder mat, toaletter etc. Foto: Jens Peter Nielsen.

Foto 50. Picnicbord med bänkar på Korsør GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 51. Informationstavla som beskriver den historiska vägen på Skjoldenæsholm GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 52. Åsk- och väderskydd på Sydsjællands GK, Danmark. Foto: Per Sørensen.

Foto 53. Toalett på Skjoldenæsholm GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

SÄKERHET

Säkerhet (här underförstått som risken att träffas av en golfboll) är en viktig fråga i samband med multifunktionella golfbanor. För att andra än golfare ska kunna vistas på golfbanan krävs att ett antal säkerhetsfrågor ses över och kartläggs.

Identifiering av säkra områden (områden med låg risk att drabbas av en golfboll) bör genomföras tillsammans med en erfaren spelare från klubben eller golfbanearkitekten. Det är också möjligt att kartlägga de områden där det finns en betydande risk för att träffas av en golfboll. Det bör påpekas att sådana risker finns överallt på banan, men sannolikheten är mycket större i vissa områden än i andra. Golfbanor är unika naturmiljöer, med stora variationer vad gäller design och layout. Det måste man ta hänsyn till när man tittar på säkerhetsavstånd, förutsättningar m m.

Studier från USA och Storbritannien visar hur långt golfbollar flyger vid olika typer av slag. Dessa data kan användas vid kartläggningen av säkerheten. De nationella golfförbunden utfärdar ofta riktlinjer för säkerhet och design av golfbanor. Dessa bör man skaffa och tillämpa. Riktlinjerna tar också med faktorer som måste tas med i beräkningen, såsom vind, blinda områden, skogsområden, etc.

OMRÅDEN MED STOR RISK ATT BLI TRÄFFAD

- Områden som utformats för att spela golf; greenerna, tee, fairway, semiruff och ruff.
- Områden där människor kan träffas av en golfboll; landningsområden och områden framför / runt tee

Foto 54. En å på en golfbana är inget säkert område, så att paddla här är ingen bra idé. Fjällbacka GK, Sverige. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 55. En zon som inte är säker är där man spelar golf. Simons GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

KARTLÄGGNINGSGUIDE

Kartläggning av upplevelsevärden kan ha flera fördelar:

1. Kartläggningen ger översikt över befintliga rekreationssupplevelser och den nuvarande multifunktionella statusen på anläggningen.
2. Kartläggningen kan användas som underlag för diskussion om ytterligare multifunktionell utveckling och framtidsplaner.

Kartläggning av upplevelsevärden är det första steget. En relativt detaljerad storskalig karta behövs som en grund för att

föra in kategorierna och gränserna för dessa ritas in. De kan vara en detaljerad karta över anläggningen eller ett flygfoto av god kvalitet.

Kartläggningen genomförs genom att man går runt på banan samtidigt som man identifierar och ritas in upplevelsevärden/kategorier på kartan med hjälp av indikatorerna. Oftast är det mest praktiskt att ha en karta för varje kategori. Sedan sammanställer man alla mappningar på en gemensam karta som redovisar samtliga kategorier.

PROCESSEN I DETALJ

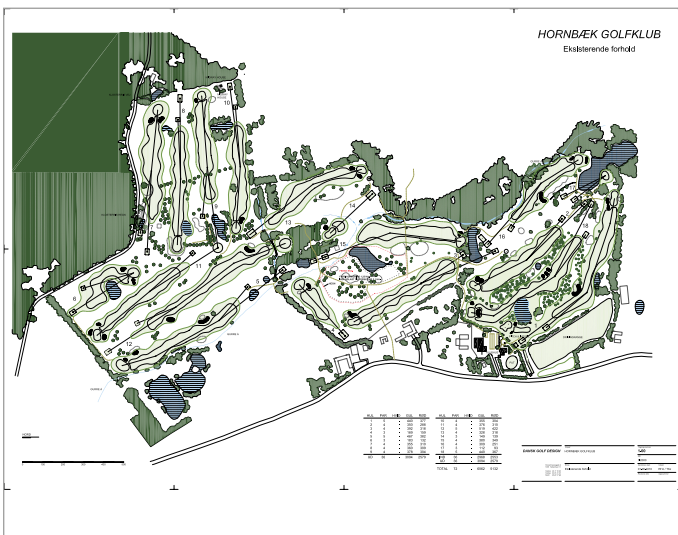

Foto 56. Exempel 1. Karta ritad av golfbanearkitekt.

Foto 57. Exempel 2. Kartbild från Google Maps

I. TA FRAM EN KARTA ÖVER ANLÄGGNINGEN

Exempel på karttyper;

- Kartan / ritningen som golfbanearkitekten har skapat. (exempel 1).
- En utskrift från Google Maps (exempel 2).
- Kartan som använts för att skapa banguiden (exempel 3).
- Högupplösta flygfoton.

Kartan skrivs ut i 8 exemplar och i stort format – en kopia för varje upplevelsevärde / kategori.

Foto 58. Exempel 3. Kartbild från banguiden

2. SKAPA EN KARTA FÖR VARJE KATEGORI

Förbered kartläggningen av upplevelsevärden på golfbanan genom att läsa om de värden som beskrivs i i den här handboken. Fler personer från klubben kan behövas för att genomföra kartläggningen. Det kan vara lämpligt att kontakta den lokala hembygdsföreningen, naturskyddsföreningar, lokala fågelskådare etc. eftersom de förmodligen kan bidra med värdefull information om specifika kategorier av upplevelser.

EXAMPEL FRÅN TVÅ KATEGORIER

Panoramautsikt och **Biologisk mångfald** (nästa sida) - de vita prickarna på fotografierna visar platsen på kartan.

Panoramautsikt från tee, vid hål 7. Utsikt över det mesta av golfbanan och det omgivande jordbrukslandskapet. Foto: Jens Peter Nielsen.

Panoramautsikt över golfbanan, sjön och omgivningar där får betar. Slutningen i närheten är ett område som skyddas enligt dansk naturvårdslag. Foto: Jens Peter Nielsen.

Panoramautsikt över en sjö nära hål 17. I bakgrunden, bakom hål 16, kan man se utkanten av en skog där Gurreån definierar övergången till skogen. Foto: Jens Peter Nielsen.

3. BESKRIV DET NI SER

Markera de indikatorer på kartan som hör ihop med respektive upplevelser / kategorier (det kan finnas flera indikatorer för samma kategori på olika platser på banan).

Bilderna nedan är exempel på kartor för ett visst upplevelsevärde, där olika symboler används. Ta ett foto för varje kartpunkt och beskriv det ni ser (se exempel nedan). Kartan kan efteråt användas till en diskussion om anläggningens multifunktionella potential med klubbmedlemmarna.

Foto 59. Exempel på karta med symboler. Foto: Ole H. Caspersen.

4. VAR KONSEKVENT MED SYMBOLER OCH FÄRGER

Använd upplevelsesymbolerna konsekvent med lättförståeliga färger, mönster, etc. i så att kartan lätt kan läsas av andra. Om det finns flera olika typer av upplevelsevärden på samma område, måste olika färgnyanser användas, så att dessa kan skiljas åt.

Symbolerna görs i en färgskala för respektive kategori. Vissa element / indikatorer måste visas i hela sin längd, t.ex. spår eller murar. Andra anges endast i form av en punkt, som en utsiktsplats eller servicefunktion (typ toalett). Områden kan markeras som visas nedan (foto 59) dvs med den starkaste färgen i mitten och succesivt ljusnande mot kanten. Denna skuggning visar att områdesgränsen är ungefärlig.

Photo 59. Exempel på karta med symboler. Foto: Ole H. Caspersen.

En liten damm med ett xxx.Vegetationen i dessa typer av dammar är xxxx. Foto:Anne Mette D. Jensen.

Våtmarksäng som betas av får. Bete är en del i arbetet med att skapa / bibehålla ängsvegetation. Foto:Anne Mette D. Jensen.

Damm på håll 15, som förr var ett grustag.Vegetationen runt dammen är mycket varierande.Vattendjupet gör det möjligt att få en unik flora och fauna. Foto:Anne Mette D. Jensen.

Ruffar där växtligheten sköter sig själv. Foto: Jens Peter Nielsen.

ATT UTVÄRDERA GOLFBANANS MULTIFUNKTIONELLA POTENTIAL

Här följer ett antal exempel som illustrerar hur kartorna kan användas i processen för att bedöma en golfbanas multifunktionella potential. I denna process är det viktigt att vara öppen för nya möjligheter som kommer fram.

EXEMPEL 1

Medlemmarna får överväga följande:

Kan vi skapa en promenadväg som förbinder två bostadsområden på vardera sidan av golfbanan och som dessutom är säker att använda?

Kartläggning:

Undersök kartan (kategori 7). Finns det redan befintliga vägar som kan utnyttjas? Hur ser säkerheten ut för fotgängare på dessa platser (kategori 8)?

Om det redan finns en väg men om säkerheten är ett problem bör man överväga att bygga någon form av skydd eller dylikt. Alternativt kan en ny och säkrare stig anläggas för att knyta ihop de två bostadsområdena.

EXEMPEL 2

Golfklubben får överväga följande:

Kommunen vill främja den biologiska mångfalden i stadsområden, inklusive den på golfbanan.

Kartläggning:

Undersök kartan (kategori 1, 2 och 4). Var på bana finns det redan en hög biologisk mångfald som skulle kunna ingå i kommunens strategi?

Eller finns det områden där det finns en potential för att öka den biologiska mångfalden, till exempel våtmarker, ängar och gräsmarker?

EXEMPEL 3

Golfklubben bör överväga följande:

Vi vill få en samlad bild av kulturminnesmärken på golfbanan, så att vi i framtiden kan skapa en underhållsrutin som bevarar kulturarvet. Vi vill dessutom producera informationsmaterial om våra minnesmärken som en del av vår nya marknadsföringsstrategi för att attrahera nya medlemmar.

Kartläggning:

Undersök kartan (kategori 5). Ett bra exempel är Viksjö GK. Här finns en vacker häll med runristningar på banan (se sid 20). Man kan exempelvis ta fram en historiebeteckning om hällen. Dessutom kan en sträcka på den gamla Häradvägen röjas och göras tillgänglig för besökare med en informationstavla som beskriver dess historia från vikingatiden.

SÄKERHET PÅ BANAN

Det finns alltid en risk att träffas av en golfboll på en golfbana. Den risken kan minskas genom att skapa olika säkerhetslösningar eller genom att begränsa annan verksamhet till säkra områden. Säkerhet är en viktig faktor att tänka på när man planerar för multifunktionalitet.

Golfbanor är inte byggda för att vara multifunktionella. Därför finns oftast inga färdiga säkerhetsrutiner för att skydda icke-golfare på banan. Därför är det viktigt att identifiera var säkerhetsproblemen kan uppstå i samband med önskade multifunktionella aktiviteter.

Vid problem med säkerheten kan det vara värt att överväga om en potentiell aktivitet kan begränsas till tidsperioder då golfarna inte spelar eller om problemet kan byggas bort.

Foto 60. Multifunktionell golfbana i hjorthägnen, Köpenhamns GK, Danmark. De flesta spelarna gillar sällskapet. Foto: Anne Mette D. Jensen.

Foto 61. Markerad vandrings-, cykel- och ridstig på Hornbæk GK, Danmark. Foto: Anne Mette D. Jensen.

LÄS MER OM MULTIFUNKTIONALITET

Här är några exempel på material som finns publicerat på www.sterf.org

Projektrapport (underlaget till denna handbok):
Experience mapping and multifunctional golf course development - enhanced possibilities for increased and more varied use of golf courses (Caspersen, O.H. et al. 2014)

Handbok:
Inspiration och idéer för lokal samverkan - Erfarenheter från Sigtunaprojektet. (Skarin, O. et al. 2015)

Broschyr:
Multifunktionella golfanläggningar - en outnyttjad resurs (Strandberg, M. et al. 2011)

Artikel:
Impact of golf courses on cultural landscapes (Sandberg, O.R. et al. 2015)

Artikel:
Multifunktionalitet på urbana golfbanor (Isaksson, M. et al. 2015)

Författare:

ANNE METTE DAHL JENSEN

OLE HJORTH CASPERSEN

FRANK SØNDERGAARD JENSEN

Köpenhamns Universitet

Sterf

Scandinavian Turfgrass and Environment Research Foundation (STERF) är de nordiska golfförbundens gemensamma forskningsstiftelse. STERF levererar kunskap som är färdig att använda direkt i banskötseln, i dialog med myndigheter och av myndigheter, i ett trovärdigt arbete med miljö och hållbar utveckling. STERF prioriterar forskning och utveckling inom: Växtskydd - kontroll av sjukdomar och ogräs, Effektiv och hållbar användning av vatten, Gräsets övervintring samt Multifunktionella golfanläggningar. Läs om STERF:s projekt, prioriterade områden och forskningsprogram på www.sterf.org